

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 grudnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Krzysztof Wiak (przewodniczący)

SSN Janusz Niczyporuk (sprawozdawca)

Jarosław Gałkiewicz (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa D. sp. z o.o. w B.

przeciwko T.Z. Syndykowi masy upadłości B.S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych 16 grudnia 2025 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w B. z 16 lutego 2006 r., sygn. [...],

- 1. uchyla w całości zaskarżony nakaz zapłaty i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w B.;**
- 2. znosi wzajemnie koszty postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną.**

Jarosław Gałkiewicz

Krzysztof Wiak

Janusz Niczyporuk

UZASADNIENIE

Pismem z 23 marca 2024 r. Prokurator Generalny wywiódł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym wydanego przez Sąd Rejonowy w B. (dalej: „Sąd Rejonowy”) 16 lutego 2006 r., [...] (dalej również: „nakaz zapłaty” lub „zaskarżony nakaz zapłaty”), w sprawie z powództwa D. Sp. z o.o. z siedzibą w B.(obecnie: D. Sp. z o.o. w C.; dalej: „Spółka”) przeciwko T.Z. syndykowi B.S. (dalej także: „Pozwana”) o zapłatę.

Działając na podstawie art. 89 § 1 i § 2 w zw. z art. 115 § 1 i § 1a ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1093 ze zm.; dalej: „ustawa o SN”), z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej oraz zasadę pochodną zaufania obywatela do państwa, z którą wiąże się bezpośrednio zasada bezpieczeństwa prawnego, które winno być rozumiane nie tylko formalnie, jako przewidywalność działań władzy publicznej, ale także jako skuteczne zabezpieczanie dóbr życiowych człowieka i jego interesów i realizację prawa do sądu, w tym szczególnie ochrony konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu, jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, Prokurator Generalny zaskarżył ww. nakaz zapłaty – w całości.

Na zasadzie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 ustawy o SN zaskarżonemu orzeczeniu Prokurator Generalny zarzucił, wnosząc o przekazanie skargi nadzwyczajnej do Izby Cywilnej Sądu Najwyższego:

1. naruszenie określonego w art. 45 ust. 1 oraz art. 76 Konstytucji RP prawa obywatela do sądu, wyrażającego się w prawie do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i rzetelności procesu oraz ochrony konsumenta jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi poprzez:
 1. zaniechanie dokonania przez Sąd Rejonowy z urzędu oceny ważności postanowień będącej podstawą roszczenia umowy pożyczki z 3 listopada 2005 r., zawartej pomiędzy B.S. a Spółką, w której pożyczkobiorca zobowiązał

się do zapłaty, a w przypadku gdy pożyczka w kwocie 400 zł nie zostanie spłacona w terminie określonym w umowie, odsetek umownych w wysokości 9% dziennie od dnia zawarcia umowy, a w konsekwencji przez wydanie nakazu zapłaty zasądzającego w całości zgłoszone powództwo, podczas gdy zapisy ww. umowy w zakresie odsetek o charakterze *lichwy*, naruszały zasadę swobody umów z art. 353¹ k.c., były sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, a przez to nieważne na zasadzie art. 58 § 2 k.c. i wskazywały na bezzasadność powództwa w tej części, uniemożliwiając tym samym wydanie nakazu zapłaty;

2. nieuwzględnienie konsumenckiego charakteru rozpoznawanej sprawy i niezbadanie przez Sąd Rejonowy z urzędu potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów umowy, z której wynikało zobowiązanie, w sytuacji, gdy oprocentowanie pożyczki zostało ustalone na poziomie zabronionym przez prawo i w sposób istotny naruszało równowagę kontraktową na niekorzyść pozwanej i implikowało obowiązek zbadania przez Sąd Rejonowy jej postanowień i skierowanie sprawy do rozpoznania w postępowaniu zwyczajnym, zaś zaniechanie powyższego skutkowało bezpodstawnym wzbogaceniem się strony powodowej, a także godziło w prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami określonymi przez art. 45 ust. 1 Konstytucji RP jako sprawiedliwości proceduralnej mającej zapewnić pozwanemu rzetelność prawa do sądu i pozbawiło stronę pozwaną skutecznej ochrony przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi wynikającymi z art. 7 ust. 1 Dyrektywy Rady nr 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. o nieuczciwych warunkach w umowach konsumenckich (Dz.U.U.E.L. 1993.95.29)
3. naruszenie w sposób rażący:
 1. prawa materialnego, tj. art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 1 i § 3 k.c. oraz art. 58 § 2 k.c., poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że umowa pożyczki z dnia 3 listopada 2005 r., zawarta pomiędzy Pozwaną a Spółką, w której pożyczkobiorca zobowiązał się do zapłaty, w przypadku gdy pożyczka w kwocie 400,00 zł nie zostanie spłacona w terminie określonym w

umowie, odsetek umownych w wysokości 9% dziennie od dnia zawarcia umowy, jest w całości ważna, jako zgodna z zasadą swobody umów, podczas gdy jej treść i cel z uwagi na regulacje dotyczące zastrzeżenia wysokości odsetek mających charakter *lichwy* są sprzeczne z celem i naturą umowy pożyczki, a także z zasadami współżycia społecznego i w tym zakresie umowa jest nieważna na zasadzie art. 58 § 1 k.c. w zw. z § 3 k.c., jako sprzeczna z ustawą;

2. prawa procesowego – art. 499 pkt 1 i 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym na dzień orzekania w zw. z art. 498 § 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym na dzień orzekania, przez ich niewłaściwe zastosowanie, co skutkowało wydaniem nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym zasądzającego od B.S. na rzecz powodowej spółki kwotę 400 zł wraz z odsetkami umownymi w wysokości 9% dziennie od 3 listopada 2005 r., tj. od dnia zawarcia umowy, podczas gdy już z treści pozwu, a nadto dołączonej do niego umowy pożyczki wynikało, że roszczenie skierowane wobec Pozwanej w zakresie żądania we wskazanej wysokości odsetek było oczywiście bezzasadne, bowiem było nieważne na zasadzie art. 58 § 1 i § 3 k.c., jako sprzeczne z bezwzględnie obowiązującym przepisem art. 353¹ k.c., nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym nie mógł być więc wydany.

Jak wskazał Prokurator Generalny, nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym Sąd Rejonowy na skutek pozwu wniesionego 8 lutego 2006 r. przez Spółkę nakazał Pozwanej, aby zapłaciła kwotę 400 zł z umownymi odsetkami w wysokości 9% dziennie od 3 listopada 2005 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 15 zł tytułem kosztów procesu, w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu albo wniosła w tym terminie sprzeciw. Nakaz zapłaty stał się prawomocny 10 marca 2006 r. zgodnie z zarządzeniem Sądu Rejonowego z 8 maja 2006 r., albowiem został doręczony Pozwanej 23 lutego 2006 r. i nie został zaskarżony. Zobowiązanie Pozwanej wynikało z umowy pożyczki datowanej na 3 listopada 2005 r., opiewającej na kwotę 400 zł, zawartej przez nią ze Spółką jako pożyczkodawcą. Termin zwrotu pożyczki określony został w umowie i wynosił 30 dni od daty jej podpisania. W treści umowy w § 3 w pkt 5 wskazano,

iż w przypadku, gdy w terminie określonym w umowie pożyczka nie zostanie spłacona lub gdy umowa została przez Spółkę wypowiedziana lub jeżeli od niej odstąpi, to od kwoty pożyczki będą naliczaneienne odsetki w wysokości 9% od dnia zawarcia umowy, tj. od 3 listopada 2005 r. Należność objętą przedmiotowym nakazem zapłaty Spółka egzekwowała w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym przez P.W. – Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Z. pod sygn.[...] które to postępowanie w związku z ogłoszeniem upadłości konsumenckiej Pozwanej, na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w G. z [...], [...], prawomocnego 6 października 2021 r. uległo umorzeniu z mocy prawa. Przy czym w toku tego postępowania Komornik wyegzekwował od dłużniczki łącznie kwotę 39 699,82 zł, tytułem spłaty kosztów postępowania egzekucyjnego w kwocie 5 592,81 zł oraz dochodzonego przez wierzyciela świadczenia pieniężnego w kwocie 34 107,01 zł.

Tymczasem jak wyjaśnił Prokurator Generalny Spółce za okres od 20 lutego 2006 r., tj. od dnia wejścia w życie art. 359 § 2² k.c. do 5 października 2021 r. należały się jedynie odsetki maksymalne w wysokości 637 zł. Z kolei w ramach postępowania upadłościowego Pozwanej Sąd Rejonowy w G. postanowieniem z 5 sierpnia 2023 r., [...] ustalił plan spłaty wierzycieli. Niezależnie od powyższego Sąd Okręgowy w G., po rozpoznaniu sprawy z powództwa Prokuratora Rejonowego w B., działającego na rzecz Syndyka masy upadłości Pozwanej przeciwko Spółce o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności, wyrokiem z 14 grudnia 2022 r., [...] (wyrok nieprawomocny, sygn. akt Sądu Apelacyjnego w K. [...]) pozbawił wykonalności tytuł wykonawczy w postaci prawomocnego zaskarżonego nakazu zapłaty.

Pismem z 22 kwietnia 2024 r. odpowiedź na skargę nadzwyczajną złożyła Spółka, reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika. Wniosła o: 1) oddalenie skargi w całości, 2) zasądzenie od Prokuratora Generalnego na rzecz powódki kosztów zastępstwa procesowego oraz uiszczonej opłaty skarbowej od pełnomocnictwa, 3) przeprowadzenie rozprawy także pod nieobecność powódki.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna zasługuje na uwzględnienie, albowiem zaskarżone orzeczenie, tj. prawomocny nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym z 16 lutego 2006 r., [...], wydany przez Sąd Rejonowy w B., nie odpowiada prawu.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że niezasadne jest żądanie Prokuratora Generalnego by niniejszą sprawę rozpoznała Izba Cywilna Sądu Najwyższego. Zgodnie z art. 26 § 1 pkt 1 ustawy o SN, rozpoznawanie skarg nadzwyczajnych należy do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych. Podane na s. 30-31 skargi orzecznictwo sądów międzynarodowych nie doprowadziło do derogowania ww. regulacji. Przepis obowiązuje, co przesądza o kompetencji Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego do rozpoznania skargi nadzwyczajnej.

Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy o SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile: 1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub 2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub 3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego – a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu określonym w art. 175 ust. 1 Konstytucji RP. Jej celem jest wyeliminowanie z obrotu wadliwych, a jednocześnie naruszających zasady sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych, które dotyczą konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19; wyrok Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20). Rolą kontroli nadzwyczajnej nie jest jednak eliminowanie wszystkich wadliwych orzeczeń. Wyjątkowość orzekania w ramach tej instytucji powinna dotyczyć tylko tych z nich, które nie dają się pogodzić z podstawowymi zasadami

demokratycznego państwa prawnego, będąc *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi (por. wyrok Sądu Najwyższego z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 146/21). W piśmiennictwie zauważa się, że z formalnego punktu widzenia skarga nadzwyczajna należy do nadzwyczajnych środków zaskarżenia o złożonym charakterze (T. Ereciński, K. Weitz, Skarga nadzwyczajna w sprawach cywilnych, Przegląd Sądowy 2019, Nr 2, s. 8). Formalnoprawna analiza skargi nadzwyczajnej wniesionej w niniejszej sprawie prowadzi do wniosku, że skarga jest dopuszczalna, co otwiera możliwość jej merytorycznego rozpoznania.

Przechodząc do zasadniczych rozważań Sąd Najwyższy wskazuje, że konfrontacja zaskarżonego nakazu zapłaty z zarzutami skargi nadzwyczajnej, a przyjmując szerszą perspektywę – ze standardami nie tylko demokratycznego państwa prawnego, ale nawet państwa w najogólniejszym ujęciu cywilizowanego, musi prowadzić do wniosku o bezprawnym charakterze wydanego przez Sąd Rejonowy w B. orzeczenia. Stopień szkodliwości społecznej skutków, jakie wytworzone zostały w związku z wydaniem i uprawomocnieniem się spornego nakazu zapłaty, pozwala jednoznacznie stwierdzić jak ważną instytucją dla obrotu prawnego jest skarga nadzwyczajna. Z umowy pożyczki z 3 listopada 2005 r. wynika, że jej kwota opiewała na sumę 400 zł. Tymczasem, jak podano w skardze nadzwyczajnej, od pozwanej wyegzekwowano dotąd kwotę 39 699,82 zł, tytułem spłaty kosztów postępowania egzekucyjnego w kwocie 5 592,81 zł oraz dochodzonego przez Spółkę świadczenia pieniężnego w kwocie 34 107,01 zł. Powyższe jednoznacznie świadczy, że gdyby nie skarga nadzwyczajna w zasadzie nie byłoby możliwości uchylenia orzeczenia, którego skutki społeczne są nie do zaakceptowania. W niniejszej sprawie bez wątpienia mamy do czynienia z tzw. lichwą.

W sprawie nie zostało sporządzone uzasadnienie zaskarżonego nakazu zapłaty. Uniemożliwia to poznanie motywów wydania tego orzeczenia przez Sąd Rejonowy w B.

Bezspornie rację ma Prokurator Generalny zarzucając naruszenie w sprawie art. 76 Konstytucji RP. Zgodnie z tym przepisem, władze publiczne chronią konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami

rynkowymi. Zakres tej ochrony określa ustawa. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20, nie ma wątpliwości, że art. 76 ustawy zasadniczej wyraża zasadę konstytucyjną zobowiązującą organy państwa – w tym również sądy powszechne – do podejmowania działań w celu ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; z 13 września 2005 r., K 38/04; z 17 maja 2006 r., K 33/05; z 13 września 2011 r., K 8/09). Nie budzi wątpliwości, że zawierając umowę pożyczki Pozwana działała jako konsument. Słusznie wskazuje więc Prokurator Generalny, że konsumencki status pozwanej obligował Sąd Rejonowy do wnikliwej kontroli umowy pożyczki z perspektywy jej potencjalnie nieuczciwych warunków.

Zgodnie z art. 499 k.p.c. w brzmieniu z daty wydania zaskarżonego orzeczenia, nakaz zapłaty nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu: 1) roszczenie jest oczywiście bezzasadne; 2) przytoczone okoliczności budzą wątpliwość; 3) zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego; 4) miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju. W razie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty przewodniczący wyznacza rozprawę, chyba że sprawa może być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym (art. 498 § 2 k.p.c. w brzmieniu z daty wydania zaskarżonego orzeczenia).

W ocenie Sądu Najwyższego, powyższe przepisy dawały Sądowi Rejonowemu podstawę do skierowania sprawy do rozpoznania w trybie zwykłym. Sąd Rejonowy nie skorzystał z tej możliwości, wydając zamiast tego nakaz zapłaty, w ramach którego ustalono odsetki umowne w wysokości 9% dziennie (a więc zasadniczo 3 285% w skali roku). Tymczasem powinnością Sądu było skonstatowanie, że rozpatrywane zobowiązanie naruszać może art. 353¹ k.c., zgodnie z którym strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. W odniesieniu do odsetek wynikających z umowy pożyczki, Sąd Najwyższy w wyroku z 23 czerwca 2005 r., II CK 742/04, wskazał: „umowa pożyczki ze swej natury służy przede wszystkim interesowi pożyczkobiorcy, ale może także pożyczkodawcy zapewniać wymierne korzyści, z reguły w postaci odsetkowej. Umowa w tym względzie nie może być wolna

od oceny z zastosowaniem kryteriów, o których mowa w art. 353¹ k.c. W przeciwnym wypadku mogłoby to bowiem oznaczać – w skrajnych sytuacjach – przyzwolenie na wypaczenie sensu umowy w aspekcie charakteru stosunku prawnego tą umową ukształtowanego, zarówno z punktu widzenia zasady ograniczenia swobody kontraktowej, jak i granic wykonywania prawa podmiotowego. W wyroku z 27 lipca 2000 r., IV CKN 85/00, Sąd Najwyższy przyjął, iż zastrzeżenie w umowie pożyczki między osobami fizycznymi odsetek w wysokości nadmiernej, niemającej uzasadnienia ani w wysokości inflacji ani w zyskach osiągniętych w ramach normalnej, rzetelnie prowadzonej działalności gospodarczej może być sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Raz jeszcze podkreślić należy, że obowiązkiem Sądu Rejonowego było zbadanie z urzędu potencjalnie nieuczciwych warunków umowy pożyczki. Biorąc pod uwagę zastrzeżone odsetki umowne z tytułu nieterminowej spłaty (9% dziennie) – nieuczciwość warunków umowy pożyczki widoczna była *prima facie*.

Sąd Najwyższy w składzie orzekającym stwierdza, że w niniejszej sprawie lichwiarskie odsetki wynikające z umowy pożyczki naruszyły w sposób jednoznaczny zasady współżycia społecznego. Doszło więc do naruszenia art. 353¹ k.c., a także art. 58 k.c. W tych warunkach zasadnym było skierowanie sprawy do rozpoznania w trybie zwykłym, czego Sąd Rejonowy nie uczynił – w praktyce naruszając prawo, w tym konstytucyjne zasady prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) czy ochrony konsumentów (art. 76 Konstytucji RP).

Uznanie zasadności zarzutów dotyczących naruszenia ww. reguł konstytucyjnych oraz wskazanych przepisów prawa, czyni zbędnym odnoszenie się przez Sąd Najwyższy do pozostałych zarzutów skargi nadzwyczajnej. Ponownie rozpatrując powództwo, Sąd Rejonowy dokona jego wszechstronnej analizy, biorąc pod uwagę relewantne przepisy prawa materialnego i procesowego oraz poglądy Sądu Najwyższego wyrażone powyżej.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 ustawy o SN, uchylił w całości nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w B. z 16 lutego 2006 r., [...] i sprawę przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania. O wzajemnym zniesieniu kosztów

postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 ustawy o SN.